

Nr 76.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om eftergift under vissa förhållanden från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd; given Stockholms slott den 17 november 1939.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om eftergift under vissa förhållanden från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd.

GUSTAF.

Albert Forslund.

Förslag
till
Lag
om eftergift under vissa förhållanden från bestämmelserna i 19 §
första stycket lagen om arbetarskydd.

Härigenom förordnas som följer:

Beträffande företag, som bedriver tillverkning eller beredning av förnödenheter för rikets försvar, må Konungen vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, i den mån det finnes för försvaret oundgängligen påkallat, meddela eftergift från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd.¹

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1941. Av Konungen jämlikt denna lag meddelad eftergift må ej äga tillämpning längre än lagen äger giltighet.

---

¹ Senaste lydelse se SFS 1931: 288.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 27 oktober 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND, HÄGGLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och försvarsdepartementen, anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund, *fråga om eftergift under vissa förhållanden från gällande bestämmelser rörande kvinnors nattarbete* samt anför:

Författningsbestämmelser rörande kvinnors nattarbete.

Gällande bestämmelser.

Lagen den 29 juni 1912 om arbetarskydd innehåller — efter stadganden om lagens tillämpningsområde, om allmänna föreskrifter till förekommande olycksfall och ohälsa i arbete samt om särskilda föreskrifter rörande minderårigas användande till arbete — i 16—22 §§ särskilda föreskrifter rörande kvinnors användande i arbete. Vad beträffar *kvinnors nattarbete* stadgas i 19 § första stycket, att kvinna, som användes till industriellt arbete, vilket bedrivs i sådan omfattning, att å arbetsstället i regel användas minst tio arbetare, skall för nattvila beredas oavbruten ledighet från arbetet under minst 11 timmar varje dygn. I denna ledighet skall ingå tiden mellan klockan 10 e. m. och klockan 5 f. m.

Föreligga sådana omständigheter, som i 14 § 1 mom. andra stycket nämnts [att natur- eller olyckshändelse eller annan omständighet, som ej kunnat förutses, vållat avbrott i ett företags drift eller ock medfört överhängande fara för sådant avbrott eller för skada å liv, hälsa eller egendom], må kvinna jämlikt 19 § andra stycket utan hinder av vad i första stycket av samma paragraf stadgats användas till arbete, i den mån så är nödigt. Om arbete utöver den i sistnämnda stycke föreskrivna begränsningen samt dess anledning, omfattning och varaktighet åligger det arbetsgivaren att senast inom två dygn från dess början göra anmälan till vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare. Arbetet må icke fortsättas utöver sist angivna tid utan att därtill sökts tillstånd, som må beviljas av vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare för ytterligare högst en månad och av yrkesinspektionens chefsmyndighet för längre tid.

Å arbetsställe, där på grund av verksamhetens natur under vissa tider av året hopat arbete (säsongarbete) förekommer, ävensom undantagsvis å

andra arbetsställen, då arbetet därstädes i följd av särskilda omständigheter måste forceras, må enligt 20 § den i 19 § första stycket föreskrivna oavbrutna ledigheten kunna under en tid av sammanlagt högst 60 dagar av året inskränkas till 10 timmar av dygnet. Innan sådan inskränkning vidtages, skall arbetsgivaren, med angivande av anledningen därtill, göra anmälan hos vederbörande yrkesinspektör eller bergmästare om de dagar, varunder inskränkningen är avsedd att vidtagas.

Beträffande sådana verksamhetsgrenar, som avse förarbetande av varor, vilka äro underkastade hastig försämring, må jämlikt 21 § undantag från bestämmelserna i 19 § första stycket kunna meddelas av yrkesinspektionens chefsmyndighet.

Enligt kungörelse den 9 juni 1911 (nr 48, sid. 2) har medgivits, att — under vissa närmare angivna villkor — kvinnor må användas vid frukt- och grönsakskonservfabriker inom riket till sådant arbete, som erfordras för att den till fabriker inkommande råvaran skall bevaras från hastig försämring, även under tiden mellan klockan 10 e. m. och klockan 5 f. m.

Vidare har i kungörelse den 16 oktober 1914 (nr 301) medgivits, att kvinnor i åldern över aderton år — under vissa närmare angivna villkor — skola få under tiden den 15 augusti—den 15 februari användas till arbete med beredning av skarpsill eller ansjovis eller sardiner även å tid mellan klockan 10 e. m. och klockan 5 f. m., sammanlagt dock högst 180 timmar under ifrågavarande sex månader.

Yrkesinspektionens chefsmyndighet har med stöd av 21 § medgivit vissa undantag för konservering av färsk fisk samt av räkor, kräftor och andra skaldjur.

Tidigare allmänna undantagsbestämmelser.

De förhållanden, som rådde under det år 1914 utbrutna världskriget, föranledde till utfärdande av särskilda stadganden om undantag från då gällande lagstiftning rörande kvinnors och barns arbete nattetid. I lag den 3 juni 1915 (nr 194) föreskrevs sålunda, att beträffande företag, som avsåge tillverkning eller beredning av förnödenheter för rikets försvar, Konungen ägde vid krig eller krigsfara meddela eftergifter i nyss angivna hänseenden — utöver vad enligt lagstiftningen vore medgivet — i den mån så funnes av behovet oundgängligen påkallat. Nämnda lag, som ursprungligen gällde till och med den 29 februari 1916, erhöll genom författningar under åren 1916 (nr 32), 1917 (nr 59) och 1918 (nr 94) fortsatt giltighet och upphörde att gälla först med utgången av februari månad 1919.

Internationella konventioner.

Den 26 september 1906 avslutades i Bern en *konvention om förbud mot nattarbete för kvinnor, sysselsatta i industrien*. Denna konvention biträdades av Sverige år 1910. Konventionen äger tillämpning på alla sådana industriella företag, vari användas flera än tio arbetare och arbeterskor. Industriellt nattarbete skall vara förbjudet för alla kvinnor, utan hänsyn till deras ålder,

med vissa i konventionen angivna undantag. Förbudet må sålunda upphävas dels i fall av »force majeure», då uti ett företag uppkommer ett avbrott i driften, vilket varit omöjligt att förutse och som icke är periodiskt återkommande, dels ock i det fall, att arbetet avser råvaror eller varor under beredning, vilka äro underkastade mycket hastig förvandling, och så finnes nödigt till förekommande av en eljest oundviklig förlust av dessa varor. I konventionen stadgas vidare, bland annat, att den tid för nattvila, som i konventionen åsyftades, skulle hava en varaktighet av minst 11 timmar i följd. I dessa 11 timmar skulle, oberoende av varje lands lagstiftning, inbegripas tiden från klockan 10 på aftonen till klockan 5 på morgonen. Uti sådana industrier, som vore underkastade årstidernas inflytande, ävensom i varje annat företag, då undantagsförhållanden inträffade, finge varaktigheten av den oavbrutna tiden för nattvila inskränkas till 10 timmar under 60 dagar av året.

Å internationella arbetsorganisationens konferens i Washington år 1919 antogs ett förslag till *konvention angående kvinnors nattarbete*. Detta konventionsförslag skiljer sig från Bernkonventionen däri, att det har avseende å alla industriella företag utan hänsyn till företagets storlek och dessutom å alla slags byggnadsarbeten, även om de ej kunna hänföras till industriellt arbete i vanlig mening. Konventionsförslaget har icke ratificerats av Sverige.

Nysnämnda konventionsförslag underkastades å internationella arbetsorganisationens konferens i Genève år 1934 revision, varvid förslag antogs till *konvention (nr 41) angående kvinnors nattarbete (reviderad 1934)*. Detta sistnämnda förslag skiljer sig från 1919 års förslag allenast därutinnan, att i vissa fall tiden mellan klockan 11 e. m. och klockan 6 f. m. skall kunna träda i stället för tiden mellan klockan 10 e. m. och kl. 5 f. m. samt att från konventionsförslagets tillämpning undantagits kvinnor i vissa ledande befattningar. Ej heller 1934 års konventionsförslag, som intill 1939 års början ratificerats av 14 stater, har ratificerats av Sverige.

Rikskommissionens författningsförslag.

I en den 21 september 1938 dagtecknad, inom rikskommissionens för ekonomisk försvarsberedskap kansli upprättad och till Kungl. Maj:t överlämnad promemoria lämnades redogörelse för vissa av rikskommissionen förberedda författningsutkast, vilka vid kristillfälle påkallade åtgärd av Kungl. Maj:t. Vid promemorian funnos fogade, bland annat, utkast till lag om tjänsteplikt m. m. och till lag om undantag från gällande bestämmelser angående arbetarskydd m. m. Enligt sistnämnda lagutkast skulle Konungen vid krig, krigsfara eller eljest av krig föranledda utomordentliga förhållanden äga, i den mån det prövades nödigt, meddela förordnande om undantag från vad i lag vore stadgat om arbetarskydd, semester, arbetstidens begränsning eller förläggning och arbetares bostadsförhållanden eller om begränsning av tiden för idkande av handel och annan rörelse. Vid utfär-

dande av sådant förordnande skulle Konungen tillika föreskriva, vilken myndighet som skulle handlägga med anledning av förordnandet uppkommande frågor.

Över rikskommissionens författningsutkast avgåvos yttranden av överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Södermanlands, Jönköpings, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Örebro, Kopparbergs, Västernorrlands och Norrbottens län, socialstyrelsen, kommerskollegium, riksförsäkringsanstalten, pensionsstyrelsen, domänstyrelsen, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen, generalpoststyrelsen, vattenfallsstyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i Sverige. Den ifrågasatta lagen om undantag från gällande bestämmelser angående arbetarskydd m. m. tillstyrktes eller lämnades utan erinran av samtliga myndigheter och sammanslutningar med undantag av *länsstyrelsen i Kopparbergs län*, som icke ansåg tillräckliga skäl förefinnas för genomförande av en sådan lag.

Telegrafstyrelsen anförde, att redan vid försvarsberedskap eller mobilisering sådana förhållanden torde kunna inträda vid telegrafverket, att avvikelser från de i lagutkastet angivna lagarna bleve erforderliga. Det borde därför stadgas, att rätt att göra undantag från stadgandena i dessa lagar skulle, såvitt anginge bland annat telegrafverket, automatiskt inträda vid försvarsberedskap eller mobilisering.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anförde:

Den planlagda verksamheten inom styrelsens ämbetsområde måste bygga på att vid krig personalens intressen i viss utsträckning måste underordnas det allmännas intresse. Sålunda vore det nödvändigt, att redan i planerna räkna med vissa avsteg från föreskrifterna i lagen den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning, vilken lag äger tillämpning på huvudparten av den i planerna upptagna personalen. Ehuru planläggning och överinseende av verksamheten åläge styrelsen, komme nämligen denna personal att kvarstå i kommunal och enskild tjänst. Föreskrifter om undantag från gällande bestämmelser angående arbetarskydd m. m. syntes böra fastställas i fred att vid mobilisering omedelbart äga tillämpning vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsens verksamhet för militära ändamål vid krig.

Sedan sakkunniga rörande arbetsmarknadens försvarsberedskap, jämlikt Kungl. Maj:ts den 24 mars 1939 givna bemyndigande, blivit tillsatta, överlämnades rikskommissionens författningsutkast och däröver avgivna yttranden till de sakkunniga.

Framställning från arméförvaltningens tygdepartement.

I skrivelse den 12 september 1939 anförde arméförvaltningens tygdepartement — därtill föranlett av en framställning från styresmannen för ammunitionsfabriken i Stockholm — att, sedan Kungl. Maj:t den 1 september 1939 anbefallt intagande av förstärkt försvarsberedskap, en forcerad tillverkning vid tygdepartementet underlydande fabriker och anstalter måst vidtagas. Tillverkningen hade emellertid på grund av bestämmelserna i 19 § första stycket arbetarskyddslagen icke kunnat givas den omfattning, som vore önsk-

värd. För genomförande av den forcerade tillverkningen i full utsträckning erfordrades nämligen, att även beträffande kvinnlig arbetspersonal en fördelning av arbetet skedde i tre skift, omfattande även tiden mellan klockan 10 e. m. och klockan 5 f. m. Tygdepartementet hemställde därför, att åtgärder måtte vidtagas så att 19 § första stycket arbetarskyddslagen icke skulle äga tillämpning å verksamheten vid tygdepartementet underlydande fabriker och anstalter under den tid förstärkt försvarsberedskap intagits.

Över tygdepartementets skrivelse avgåvos yttranden av riksförsäkringsanstalten, medicinalstyrelsen, socialstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige och Fredrika-Bremerförbundet. Sedan nyssnämnda skrivelse jämte yttrandena därefter överlämnats till de sakkunniga rörande arbetsmarknadens försvarsberedskap, avgavs yttrande i ärendet jämväl av de sakkunniga.

Medicinalstyrelsen och *riksförsäkringsanstalten* förklarade sig icke hava något att erinra mot bifall till tygdepartementets framställning.

Socialstyrelsen anförde:

Givet är, att vid fall av krig, mobilisering och förstärkt försvarsberedskap åtgärder böra vidtagas å alla områden för tillgodoseende av försvarsväsendets behov. Skulle dessa behov icke kunna tillgodoses utan åsidosättande av gällande social skyddslagstiftning, torde, om så med hänsyn till omständigheterna prövas oundgängligen nödvändigt, de sociala skyddsbestämmelserna böra få vika. Bestämmelserna mot kvinnors nattarbete synas icke vara av sådan social betydelse, att undantag från deras tillämpning icke skulle kunna medgivas.

Den internationella konventionen i Bern den 20 september 1906 innehåller icke några bestämmelser om de därtill anslutna staternas förpliktelser i enlighet med densamma vid fall av krig eller krigsfara. Konventionen kan emellertid näppeligen hava varit avsedd att reglera kvinnors användande i nattarbete under de exceptionella förhållanden, som råda under ett världspolitiskt krisläge.

Då socialstyrelsen räknar med att ansökningar om dispens från 19 § första stycket arbetarskyddslagen kunna komma att göras även i andra fall än det förevarande, anser styrelsen lämpligt, att Kungl. Maj:t i form av en särskild lag erhåller riksdagens bemyndigande att, i händelse av krig eller fara för krig eller där sådant för rikets försvar prövas erforderligt medgiva undantag från dessa bestämmelsers tillämpning.

Svenska arbetsgivareföreningen erinrade om att förslag vore under utarbetande till en krisarbetslag — avsedd att träda i tillämpning vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden — innefattande betydande inskränkningar i den enskildes rätt att fritt välja arbetsanställning. I jämförelse med dessa inskränkningar i den enskildes självbestämmanderätt måste en lagstiftning, varigenom det bereddes möjlighet att utnyttja tillgänglig arbetskraft i större utsträckning eller å andra tider än som gällde under normala förhållanden, framstå som ett mindre betungande ingrepp för de arbetstagare, som berördes därav. Den möjlig-

het till dispens från den sociala lagstiftningen, som enligt föreningens mening borde tillskapas i anledning av tygdepartementets framställning, borde icke göras alltför snäv. Dispensmöjligheten borde sålunda icke begränsas till att avse sådana fabriker och anstalter, som lydte under arméförvaltningens tygdepartement, utan utsträckas att gälla även andra företag, som vore av motsvarande betydelse för landets försvarsberedskap. Vidare borde bemärkas, att det i en kritisk situation kunde bliva nödvändigt att dispensera även från andra av sociala hänsyn gjorda inskränkningar i möjligheten att utnyttja arbetskraften än dem, varom i den remitterade framställningen vore fråga. Det borde enligt föreningens mening övervägas, huruvida icke i anledning av nu ifrågavarande framställning från arméförvaltningens tygdepartement en generell fullmaktslagstiftning borde komma till stånd.

Landsorganisationen i Sverige fogade vid sitt yttrande ett utlåtande av *försvarsverkens civila personals förbund*. I detta utlåtande påpekades, att styresmannens för ammunitionsfabriken framställning syftade till att dispens från tillämpning av 19 § första stycket arbetarskyddslagen måtte medgivas för ammunitionsfabrikens del, under det att tygdepartementets hemställan avsåg undantag från tillämpningen av nämnda lagrum å verksamhet vid departementet underlydande fabriker och anstalter. Ett dylikt generellt undantag från lagen syntes icke påkallat. Dispens från lagens bestämmelser i förevarande avseende borde vidare förknippas med en bestämmelse om att dylik dispens meddelades under förutsättning, att skiftarbete skulle förekomma och att arbetstidens längd icke därvid finge överstiga 8 timmar per dygn eller 48 timmar per vecka. Särskilt inom ammunitionstillverkningen med dess nervpåfrestande och ofta riskfyllda arbete vore det nödvändigt, att arbetstidens längd hölles inom dessa gränser.

Landsorganisationen förklarade sig instämma i vad försvarsverkens civila personals förbund anfört. Därutöver hemställdes, att, för den händelse den ifrågasatta undantagsrätten skulle utformas såsom en rätt för Kungl. Maj:t att i särskilda fall meddela dispens från förevarande bestämmelse i arbetarskyddslagen, därvid måtte stadgas befogenhet för Kungl. Maj:t att föreskriva villkor, särskilt i avseende å arbetstidens längd. Över gjorda framställningar om dispens syntes tillfälle att i ärendet yttra sig böra beredas facklig organisation, till vilken de av dispensen berörda arbetstagarna vore anslutna.

Fredrika-Bremerförbundet, som uppgav sig i allmänhet intaga en avvisande hållning mot speciell skyddslagstiftning för kvinnor, förklarade sig icke hysa betänkligheter mot den begärda suspenderingen av förbudet mot kvinnligt nattarbete. Förbundet erinrade därom, att i samband med den tillfälliga suspendering av förbudet för kvinnligt nattarbete för industrier, som avsåge tillverkning eller beredning av förnödenheter för rikets försvar, vilken infördes år 1915, vissa speciella skyddsföreskrifter stipulerades, såsom regelbundet återkommande läkarundersökningar. Därvid framgick — enligt vad som upplysts — att upphävandet av nattarbetsförbudet för kvinnlig arbetskraft icke medförde några olägenheter av betydelse.

Sakkunniga rörande arbetsmarknadens försvarsberedskap erinrade om vikten av att under nu rådande förhållanden tillverkningen av förnödenheter, som i tygdepartementets framställning avsåges, kunde bedrivas i en mot behovet svarande omfattning. Då det uppgivits, att härför påkallades möjlighet till treskiftsindelning jämväl för kvinnlig arbetskraft vid tygdepartementets anläggningar och då av handlingarna kunde inhämtas, att ur arbetarskyddssynpunkter eller eljest av sociala hänsyn några betänkligheter av betydelse icke torde vara att hysa mot tillämpning av dylik anordning under viss tid, ville de sakkunniga förorda, att den gjorda framställningen vunno bifall. Lämpligast syntes vara, att därvid förfores så att Kungl. Maj:t genom särskild lag erhöle bemyndigande att i förekommande fall dispensera från den ifrågavarande bestämmelsen.

De sakkunniga anförde emellertid vidare:

I några av de avgivna yttrandena har framförts den meningen, att den ifrågasatta dispensmöjligheten icke borde begränsas till att avse sådana fabriker och anstalter, som lyda under tygdepartementet, utan utsträckas att gälla även andra företag, som äro av motsvarande betydelse för landets försvarsberedskap. Denna ståndpunkt intages av socialstyrelsen och svenska arbetsgivareföreningen. Jämväl de sakkunniga giva sin anslutning härtill. Även om hittills ingen direkt anhållan om möjlighet till dispens i här förevarande hänseende gjorts från annat håll än tygdepartementet, torde man dock hava starka skäl utgå ifrån, att under krisens fortsättning också andra företag bliva i behov av dylik dispens för att kunna fylla på dem ställda anspråk i fråga om tillgodoseende av försvarets behov. Enligt de sakkunnigas mening är det därför ändamålsenligt och rationellt att låta bemyndigandet omfatta även nu sist avsedda företag. I motsatt fall skulle med stor sannolikhet en ändring av nämnda lag inom kort tid visa sig nödvändig. För övrigt synes det de sakkunniga vara i lagtekniskt hänseende mindre tilltalande att inskränka det ifrågasatta bemyndigandet för Kungl. Maj:t till blott de i tygdepartementets framställning åsyftade fabriker och anstalter. I anslutning till här anförda synpunkter finna de sakkunniga det lämpligt, att bemyndigandet för Kungl. Maj:t, såvitt angår med detsamma åsyftade företag, givas samma omfattning som i 1915 års lag i ämnet. I denna lag åsyftades alla företag, som avsåge tillverkning eller beredning av förnödenheter för rikets försvar.

Med anledning av vad landsorganisationen anført yttrade de sakkunniga:

Det måste falla av sig självt, att Kungl. Maj:t utan uttryckligt lagstadvande därom äger att vid meddelande av dispens föreskriva sådana villkor, vartill omständigheterna må föranleda och som gällande lagstiftning å arbetsrättens område medgiver. Vad särskilt beträffar spörsmålet om arbetstidens längd vilja de sakkunniga erinra därom, att fråga om eventuell förlängning av den normala arbetstiden om 48 timmar i veckan prövas av arbetsrådet, som därvid tager vederbörlig hänsyn bland annat till arbetarskyddssynpunkter och arbetarpartens mening i saken. Emellertid märkes, att den av tygdepartementet gjorda framställningen tillkommit i syfte att kunna införa treskiftsindelning, därvid uppenbarligen skiften, i varje fall nattskiftet, icke avses överstiga 8 timmar. Allt talar för att förhållandena komma att gestalta sig på liknande sätt även vid andra företag, beträffande vilka dispens kan komma i fråga. Någon som helst anledning befara, att nattarbete,

varom här är fråga, skall komma att utsträckas utöver den i vanliga fall som normal ansedda arbetstiden förefinnes således icke. De sakkunniga hava följaktligen icke ansett, att något särskilt stadgande om befogenhet för Kungl. Maj:t att vid dispensrättens begagnande föreskriva vissa villkor bör intagas i den nya lagen. Icke heller 1915 års lag innehöll något dylikt stadgande.

De sakkunniga berörde vidare frågan om eventuellt dispenserande även från andra av sociala hänsyn gjorda inskränkningar i möjligheten att utnyttja arbetskraft, än varom i tygdepartementets framställning vore fråga, samt anförde härom:

De sakkunniga hava vid övervägande av ifrågavarande spörsmål väl funnit, att det under krisens fortsatta utveckling kan komma att för tillgodoseende av försvarets behov, befolkningens försörjning eller annat ändamål av synnerlig vikt för det allmänna visa sig behövt med undantag från gällande arbetslagstiftning i vidare mån än som av tygdepartementets framställning mera direkt föranledes. Vad arbetstidens längd beträffar har för övrigt erfarenheten redan givit vid handen, att åtskilliga företag sett sig nödsakade till utökande av densamma för effektuerande av beställningar, tjänande försvarets syfte. Detta har emellertid hittills kunnat ske genom att arbetsrådet med stöd av vederbörliga bestämmelser i lagen om arbetstidens begränsning medgivit erforderliga undantag från nämnda lags normalbestämmelser om arbetstidens längd. Ett dylikt förfarande torde åtminstone tillvidare kunna tillämpas. Särskilt med hänsyn härtill synes icke för närvarande behov föreligga av att vidtaga åtgärd för utverkande av fullmakt för Kungl. Maj:t att bevilja dispens i fråga om arbetstidens längd. Ej heller lär så vara fallet beträffande övriga i det från rikskommissionens kansli överlämnade lagutkastet ifrågasatta allmänna dispensmöjligheter. De sakkunniga, som anse, att gällande sociallagstiftning icke bör under krisen frångås i vidare mån, än omständigheterna därtill föranleda, äro alltså av den uppfattningen, att på framtiden må bero, i vilken omfattning möjligheter böra beredas Kungl. Maj:t att dispensera från nämnda lagstiftning utöver vad här ovan tidigare av de sakkunniga förordats. De sakkunnigas ståndpunkt härvidlag måste givetvis ses mot bakgrunden därav, att en fullmaktslagstiftning inom förevarande områden — tvärt emot vad som gäller beträffande t. ex. en tjänstepliktslag — icke lär kräva mera ingående eller långvariga förarbeten vare sig för sin tillkomst eller tillämpning. När behovet yppar sig, torde därför lagstiftningen utan dröjsmål kunna genomföras.

Vid de sakkunnigas yttrande fanns fogat förslag till lag om eftergift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden från vissa bestämmelser om arbetstid för kvinnor.

*Departements-
chefen.*

I den verksamhet, som bedrivs vid arméförvaltningens tygdepartement underlydande fabriker och anstalter, sysselsättas i viss utsträckning även kvinnor. Ett behov föreligger nu att kunna driva nämnda verksamhet dygnet runt, d. v. s. i tre skift. Gällande lagstiftning — 19 § första stycket arbetarskyddslagen — förhindrar emellertid användandet i större företag av kvinnor till arbete mellan klockan 10 e. m. och klockan 5 f. m. samt innehåller därjämte föreskrift, att kvinna för nattvila skall beredas oavbruten ledighet

från arbetet under minst 11 timmar varje dygn. Särskilda stadganden torde därför vara erforderliga, därest nyss omförmälda behov skall kunna tillgodoses. Då riket befinner sig i krig eller krigsfara eller då eljest utomordentliga av krig föranledda förhållanden råda, är det otvivelaktigt av största vikt att söka underlätta möjligheterna till intensifiering av sådan verksamhet, som är av särskild betydelse för rikets försvar. Man torde kunna bli nödsakad att för nämnda ändamål tillfälligt sätta ur kraft vissa av sociala hänsyn meddelade skyddsbestämmelser, vilkas berättigande under normala förhållanden framstår såsom oomtvistligt. Med hänsyn härtill synes, i överensstämmelse med vad som skedde under 1914—1918 års världskrig, Konungen böra erhålla fullmakt att meddela eftergift, med eller utan därtill anknutna särskilda villkor, från vad i 19 § första stycket arbetarskyddslagen stadgas. Fullmakten torde dock icke böra omfatta allenast ammunitionstillverkning och annan vid arméförvaltningens tygdepartement underlydande fabriker och anstalter bedriven verksamhet, varom i tygdepartementets framställning i ämnet är fråga, utan tillverkning eller beredning överhuvud av förnödenheter för rikets försvar. Fullmakten synes dock icke böra få begagnas i andra fall, än då så finnes för försvaret oundgängligen påkallat.

Bestämmelserna i den av Sverige biträdade 1906 års Bernkonvention om förbud mot nattarbete för kvinnor, sysselsatta i industrien, torde lika litet nu som under 1914—1918 års världskrig anses kunna innefatta hinder för vidtagandet av en endast för exceptionella förhållanden avsedd reglering.

Det synes mig icke påkallat att i förevarande sammanhang framlägga förslag till särskilda bestämmelser, innefattande möjlighet till dispens jämväl från andra av sociala hänsyn i lag inskrivna begränsningar i rätten att utnyttja arbetskraften. Såvitt angår undantag från de grundläggande bestämmelserna i 1930 års allmänna arbetstidslag har dispens i åtminstone hitintills erforderlig utsträckning kunnat med stöd av stadganden i lagen meddelas av arbetsrådet. I övrigt har behov av dispens från arbetarskyddslagen eller eljest gällande arbetslagstiftning hittills icke gjort sig med någon styrka gällande. Skulle så senare bliva fallet, torde i det läget få övervägas, huruvida särskilda åtgärder skola vidtagas.

Erforderliga bestämmelser om undantag från 19 § första stycket arbetarskyddslagen hava upptagits i ett inom socialdepartementet utarbetat förslag till lag i ämnet. Denna lag torde böra träda i kraft utan tidsutdräkt. Dess giltighet synes böra begränsas till utgången av mars månad 1941. Dispens enligt lagen kan givetvis av Konungen tidsbegränsas på annat sätt samt för övrigt återkallas närhelst anledning därtill föreligger. Slutligen synes böra i lagen utsägas, att enligt densamma meddelad eftergift icke äger tillämpning längre än till och med den 31 mars 1941.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över förslag till lag om eftergift under vissa förhållanden från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd, av den lydelse bilaga till detta protokoll ut-

visar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställa bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Stig Wernstedt.

Förslag
till
Lag
om eftergift under vissa förhållanden från bestämmelserna i 19 §
första stycket lagen om arbetarskydd.

Härigenom förordnas som följer:

Beträffande företag, som bedriver tillverkning eller beredning av förnödenheter för rikets försvar, må Konungen vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, i den mån så finnes för försvaret oundgängligen påkallat, meddela eftergift från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd.¹⁾

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 31 mars 1941. Av Konungen jämlikt denna lag meddelad eftergift må ej äga tillämpning längre än till och med sistnämnda dag.

---

¹⁾ Senaste lydelse se SFS 1931: 288.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd
den 13 november 1939.*

Närvarande:
justitieråden EKLUND,
LAWSKI,
VON STEYERN,
regeringsrådet HJÄRNE.

Enligt lagrådet den 11 november 1939 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 27 oktober 1939, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till lag om eftergift under vissa förhållanden från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet hovrättsrådet Sven Björkholm.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 17 november 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, SKÖLD, QUENSEL, FÖRSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND. HÄGGLÖF.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Forslund, anmäler efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och försvarsdepartementen lagrådets den 13 i denna månad avgivna utlåtande över det den 27 sistlidne oktober till lagrådet remitterade förslaget till *lag om eftergift under vissa förhållanden från bestämmelserna i 19 § första stycket lagen om arbetarskydd*.

Med förmälan att i lagförslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, vidtagits ett par smärre jämkningar av redaktionell natur, hemställer föredraganden, att förslaget måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Jan Smith.
